

Onderzoek naar religieus en levensbeschouwelijk
geïnspireerde solidariteit in de welvaartsstaat

Educatieve pakketten en trainingen voor eerstelijnsverleners

Een stand van zaken voor 2021-2022

Valorisatiemanager
Anke De Malsche

27/09/2022

Dit rapport maakt onderdeel uit van het SOLIGION project, een onderzoek naar religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteit in de welvaartsstaat.

Dit project wordt gedragen door onderzoekers aan de Universiteit Antwerpen, UGent en KULeuven, en verrijkt door de bijdrage van organisaties uit het Vlaamse middenveld.

Het onderzoek loopt tot eind september 2024 en wordt uitgevoerd met steun van de Vlaamse overheid (FWO-SBO).

Voor meer informatie over dit onderzoeksproject, check onze website:
www.soligion.be

Voorwoord

Het eerste jaar van het valorisatietraject 'educatieve pakketten en trainingen' gaf ons een ruwe schets van bestaande educatieve noden en een beter inzicht in het werkveld haar moeizame contacten met levensbeschouwing. In dit voortgangsrapport schetsen we hoe we tijdens het tweede jaar hierop verder bouwden, welke obstakels we ondervonden en hoe we die in het komende jaar zullen aanpakken.

Het eerste valorisatiejaar diende als een verkennende fase. Tijdens die verkenningstocht werd snel duidelijk dat er zowel bij professionals als bij studenten sociaal werk weinig bewustzijn bestaat over religieuze en levensbeschouwelijke solidariteit. Dat gebrek aan bewustzijn kan vervolgens leiden tot ongemakkelijke contacten of wantrouwen. Levensbeschouwing bleek in alle opzichten een groot vraagteken. Educatief materiaal dat (toekomstige) professionals ondersteuning biedt, ontbreekt weliswaar. Omwille van die reden werd samen met de werkgroep een leertraject uitgetekend dat onze doelgroepen wil versterken en hen beter voorbereid op toekomstige contacten.

Het tweede valorisatiejaar ging een stap verder en begon eerste versies van de verschillende educatieve pakketten op te bouwen. Dat proces verliep in overleg met de werkgroep en het academische team. Er werd daarnaast veel belang gehecht aan de noden en capaciteit van de kernpartners. Zij zullen de verschillende educatieve pakketten in hun aanbod opnemen en na het onderzoeksproject verderzetten.

Hoewel het opbouwen van de verschillende pakketten nog bezig is, kunnen we voorzichtig vooruitdenken. Tijdens het derde valorisatiejaar zullen de pakketten namelijk getest en geëvalueerd worden, om ze vervolgens te verfijnen en af te werken. Het verfijnen en afwerken zal in het vierde en laatste jaar van het onderzoeksproject plaatsvinden.

Ondanks enkele obstakels in het valorisatietraject, die we in dit rapport zullen toelichten, kunnen we vaststellen dat de voorgestelde planning kan behouden worden. Met dit voortgangsrapport willen we een inkijk geven in het valorisatieproces en ruimte creëren voor reflecties.

Anke De Malsche

Valorisatiemanager

Inhoudstafel

Voorwoord	3
Overzicht geplande valorisatieoutput	5
eCourse	5
Vorming.....	6
Stadswandeling.....	7
Community Service Learning	7
Terugblik valorisatietraject: Opbouwende fase (2021-2022)	7
Overzicht afgelopen activiteiten	7
Reflectie valorisatietraject	8
Vooruitblik valorisatietraject: Testende fase (2022-2023)	9
Bijlagen	11
Overzicht afkortingen.....	11
Overzicht leertraject	12
Over de auteur	13
Gerelateerde publicaties	13

Overzicht geplande valorisatieoutput

De verschillende doelgroepen die we voor ogen hadden voor het ontwikkelen van de educatieve pakketten, bleken uit gesprekken tijdens het eerste valorisatiejaar heel wat overlappende noden te hebben. Om aan die noden tegemoet te komen, werd een leertraject voorgesteld, bestaande uit verschillende leerstappen. Elke leerstap speelt in op een nood die tijdens het eerste valorisatiejaar werd opgemerkt. Hieronder worden de verschillende leerstappen toegelicht. Zie bijlage 'overzicht leertraject' voor een schematische voorstelling.

Opmerking over doelgroepen

Er werd aanvankelijk uitgegaan van vier verschillende doelgroepen waarvoor elk apart een educatief pakket zou ontwikkeld worden: 1° vrijwilligers, sociaal werkers en brugfiguren, 2° lokale bestuurders en werknemers van sociale diensten, 3° trajectbegeleiders betrokken bij de integratie van nieuwkomers en 4° toekomstige professionele sociaal werkers. Die strikte scheiding tussen doelgroepen leek in realiteit moeilijk houdbaar, aangezien de deelnemende organisaties in de werkgroep vaak met meerdere van die doelgroepen werken en de pakketten die we zouden ontwikkelen vaak voor meerdere van die doelgroepen nuttig zou kunnen zijn. (Zie ook het rapport *Sociaal werk in contact met levensbeschouwelijke solidariteit* voor meer informatie over doelgroepen en noden tijdens dit valorisatietraject.)

eCourse

In samenwerking met het Hannah Arendt Instituut zal een eCourse worden ontwikkeld die toegankelijk en gratis is voor het brede publiek. Dit educatieve pakket dient als een gids doorheen de thema's van SOLIGION. Deze digitale vorming bestaat uit drie modules:

- Vlaanderen: Multicultureel en multireligieus
- Overheid en religie: tussen kansen en conflicten
- Samenwerken met respect voor verschillen

Elke module bevat verschillende hoofdstukken. Een hoofdstuk bestaat uit één kennisclip waar een expert (academische en niet-academische sprekers) aan het woord komt. Per hoofdstuk wordt extra educatief materiaal voorzien dat de kennisclip verder illustreert (bv. casestudie), kennis helpt verwerven (bv. quiz) of handvatten geeft (bv. *good practices*).

Met het Hannah Arendt Instituut hebben we een duurzame partner met expertise in wetenschapsvalorisatie, die bovendien een publiek kan aanspreken dat overlapt met de doelgroepen van SOLIGION. Dit educatieve pakket geeft de kans aan de onderzoekers van SOLIGION om hun onderzoek zichtbaar te maken. De kennisclips worden in najaar 2022 opgenomen, bijkomende inzichten uit het SOLIGION-onderzoek (bv. *good practices* en casestudies) kunnen in 2023 nog toegevoegd worden.

Vorming

Samen met Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten vzw en Motief vzw zal er in 2023 een inspiratiedag en een meerdaagse training worden georganiseerd. De inspiratiedag doelt op eerstelijns werkers bij OCMW's en het Sociaal huis die worstelen met vragen over levensbeschouwing. De meerdaagse training heeft een publiek van medewerkers binnen lokale besturen voor ogen, die nood hebben aan visieontwikkeling rond levensbeschouwing. Er wordt tijdens beide vormingen ruimte gemaakt voor de thematiek uit het SOLIGION-onderzoek, religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteit in de welvaartsstaat. Op vraag van VVSG en Motief wordt er tijdens die vormingen ook breder gewerkt en ruimte gemaakt voor omgang met levensbeschouwelijke diversiteit. De input over die thema's staat weliswaar los van SOLIGION en wordt gefaciliteerd door Motief.

Met deze vormingen willen we niet alleen handvatten en nieuwe perspectieven aanbieden, maar ook ruimte creëren voor debat en een plaats van oefening zijn op toekomstige contacten met levensbeschouwing. Tijdens het derde valorisatiejaar willen we onderzoeken hoe het SOLIGION-onderzoek zich het beste vertaalt in een training en hoe die kennis in het educatieve aanbod van Motief kan opgenomen worden.

Stadswandeling

SOLIGION slaat de handen in elkaar met Orbit Antwerpen om een stadswandeling te ontwikkelen die als invalshoek levensbeschouwelijke solidariteit heeft. Hiervoor wordt samengewerkt met een groep interlevensbeschouwelijke gidsen die met Orbit samenwerken als vrijwilliger. Met deze wandeling willen we religieuze en levensbeschouwelijke solidariteit in de stad Antwerpen zichtbaar maken. Bovendien willen we mensen rechtstreeks in contact brengen met levensbeschouwelijke visies op solidariteit door gebruik te maken van ontmoetingen of getuigenissen tijdens de wandeling. Deze stadswandeling zal verder ontwikkeld en uitgetest worden in 2023. Het zal binnen het educatieve aanbod van Orbit worden opgenomen.

Community Service Learning

Zowel de Master Sociaal Werk UGent, als de Bachelor Sociaal Werk Odisee Hogeschool Brussel zal in het academiejaar 2022-2023 aan de slag gaan met Community Service Learning (CSL). Beiden krijgen ruimte om de invulling hiervan af te stemmen op maat van de eigen opleiding. Aan het einde van het derde valorisatiejaar zullen beiden trajecten worden besproken. Op die manier willen we tot inzichten komen voor het laatste valorisatiejaar, waar de CSL-trajecten worden uitgebreid naar de Master Sociaal Werk UAntwerpen en Bachelor Sociaal Werk Karel de Grote Hogeschool Antwerpen.

Terugblik valorisatietraject: Opbouwende fase (2021-2022)

Overzicht afgelopen activiteiten

Eerste sessie (16/12/2021)

Tijdens de eerste samenkomst van het tweede valorisatiejaar werd gekeken hoe een educatief pakket dat doelt op verbinding eruit zou kunnen zien. Verkennende gesprekken over een interlevensbeschouwelijke wandeling liepen namelijk vast op

zowel de vorm die zo'n wandeling zou moeten hebben, alsook de vraag welke partner dit educatieve pakket in zijn aanbod kan opnemen. Voor de brainstorm werd breed vertrokken vanuit enkele inspirerende voorbeelden uit het werkveld, waarna er (online) kleinere groepen werden gevormd om te bespreken welke voorbeelden wel/niet aanspraken. De bevindingen werden gedeeld in een afsluitende, plenaire brainstorm.

Tweede sessie (07/03/2022)

De tweede samenkomst stond in het teken van de eCourse. Er werd een draaiboek uitgeschreven door de valorisatiemanager, waarin de doelstellingen en de verschillende hoofdstukken werden toegelicht. Op die manier kon iedereen zich een beter idee vormen van dit educatieve pakket. Tijdens deze samenkomst werd het draaiboek voorgesteld en kreeg iedereen de kans om bijkomende input te geven voor de verdere opbouw van de eCourse.

Derde sessie (13/06/2022)

Doordat er steeds gericht wordt samengewerkt met kernpartners bij het opbouwen van de educatieve pakketten, werd deze samenkomst van de werkgroep gebruikt om de stand van zaken voor de verschillende educatieve pakketten toe te lichten. Op die manier blijft ruimte bestaan voor kritische stemmen en blijft iedereen betrokken in het valorisatieproces.

Reflectie valorisatietraject

Een eerste observatie die kan gemaakt worden over het afgelopen valorisatietraject, is de verandering van een brede verkennende aanpak naar een meer gerichte aanpak. Door de brede verkennende fase wisten we partners te identificeren die kunnen meedenken hoe we de output inpassen in hun bestaande educatieve aanbod.

Een tweede observatie die kan gemaakt worden, haakt in op de vorige. Doordat we ons netwerk gericht aanspreken, dreigt de betrokkenheid van onze bredere werkgroep af te zwakken. Er moet nagedacht worden hoe we de werkgroep kunnen omvormen tot een waardevol klankbord dat helpt de educatieve pakketten te

evalueren en te verfijnen. Bovendien moet worden nagedacht hoe we dit proces relevant houden voor partners in ons netwerk die minder direct verbonden zijn aan de ontwikkelde educatieve pakketten.

Een derde observatie is het spanningsveld tussen formele en informele organisaties in de werkgroep. Tijdens het eerste valorisatiejaar werd duidelijk dat de werkgroep voornamelijk formele organisaties aantrok. Omwille van die reden werd besloten om als valorisatiemanager zelf stappen in het veld te zetten. Via die weg konden de stemmen van informele organisaties toch gehoord worden. Participatie binnen een valorisatietraject moet met andere woorden een bredere invulling krijgen om op die manier diverse stemmen te horen.

Een vierde en laatste observatie doelt op de fricties in het SOLIGION-onderzoek, die tijdens het valorisatietraject ook bovendrijven. Het bestaande wederzijdse wantrouwen tussen seculiere overheidsactoren en levensbeschouwelijke organisaties maakt het valorisatietraject soms moeilijk. Het is daarom belangrijk dat inspanningen moeten worden gedaan tijdens het valorisatietraject om de kloof tussen beide leefwerelden op een constructieve manier te benaderen.

Vooruitblik valorisatietraject: Testende fase (2022-2023)

Wat brengt het komende jaar?

Tijdens de volgende fase van dit valorisatietraject zal er getest en geëxperimenteerd worden met de verschillende educatieve pakketten. Mensen die hebben deelgenomen aan één of meerdere van de educatieve pakketten zullen ook bevroegd worden. Met die evaluatie zullen we tijdens het laatste valorisatiejaar (2023-2024) aan de slag gaan. Er worden in het komende jaar tot slot nog meer inzichten uit het SOLIGION-onderzoek aan de educatieve pakketten toegevoegd.

Een voorbeeld van dat valorisatieproces vinden we bij de eCourse:

- **Opbouwende fase (2021-2022):** Het draaiboek werd geschreven door de valorisatiemanager en geëvalueerd door de werkgroep en het academische team. Vervolgens begon de valorisatiemanager samen met de onderzoekers de kennisclips uit te schrijven. In het najaar 2022 zullen die kennisclips worden opgenomen.
- **Testende fase (2022-2023):** Deelnemers aan de vorming en studenten CSL doorlopen de eCourse als inleidend educatief pakket dat hen kennis laat maken met thema's uit SOLIGION alvorens ze de vorming of het CSL-traject volgen. Zij evalueren vervolgens de eCourse.
- **Afwerkende fase (2023-2024):** Bijkomende inzichten uit het SOLIGION-onderzoek worden als extra educatief materiaal (bv. casestudies en good practices) toegevoegd. De evaluatie wordt bekeken en de eCourse wordt indien nodig aangepast. De eCourse komt na die aanpassingen online voor het brede publiek.

Naast het uittesten van de verschillende educatieve pakketten zullen er in het derde valorisatiejaar nieuwe samenkomsten van de werkgroep georganiseerd worden. De werkgroep zal worden uitgenodigd om mee na te denken over de evaluatie en het verder uitrollen van de pakketten. Zo kan er worden nagedacht over hoe/of het concept van de stadswandeling ook in andere steden kan worden ontwikkeld. Om dat te doen, moet weliswaar eerst gekeken hoe de proefwandeling in Antwerpen geëvalueerd wordt. Enkel door te experimenteren en uit te testen kunnen we tot nieuwe inzichten komen die onze output zal versterken.

Bijlagen

Overzicht afkortingen

Afkorting	Betekenis
RLS	<p>Religieus of Levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatief</p> <p>Hiermee bedoelen we solidariteitsinitiatieven die zijn opgezet door groepen van mensen vanuit een religieuze of levensbeschouwelijke inspiratie. We spreken van religieus of levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven wanneer initiatieven uitgaan van of door de initiatiefnemers verbonden worden met een omvattende visie op mens en wereld (levensbeschouwing) die, in het geval van religie, verwijst naar een transcendente dimensie. Deze groepen achter deze initiatieven zijn erg uiteenlopend. Het gaat bijvoorbeeld om zowel erkende als niet-erkende verenigingen, en om groepen die meer of minder nauw verbonden zijn met een geloofsgemeenschap. Voorbeelden zijn Al Ikram of Caritas, maar ook het aanbieden van maaltijden vanuit een Gurdwara, voedselbedeling vanuit een parochiale groep, of huistaakbegeleiding voor kinderen in maatschappelijk kwetsbare posities vanuit een Moskee komen in aanmerking.</p>
WSI	<p>Welvaartsstaatsinstelling</p> <p>Staatsinstellingen zijn organisaties die behoren tot de overheid en via hun openbare dienstverlening het bestuur van een land mogelijk maken. Binnen de welvaartsstaat zijn een aantal van deze organisaties speciaal gericht op het voorkomen van armoede en sociale uitsluiting via bijstand, zorg en welzijn. SOLIGION zet in op de band tussen deze welvaartsstaatsinstellingen en religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven. Voorbeelden van zulke welvaartsstaatsinstellingen zijn de openbare centra voor maatschappelijk welzijn (OCMW) in iedere Belgische gemeente, of de 11 Centra voor Algemeen Welzijnswerk (CAW) in Vlaanderen en Brussel</p>
CSL	<p>Community Service Learning</p> <p>Een vak dat door studenten aan sommige hogescholen en universiteiten kan gevolgd worden, waarin academische kennis gekoppeld wordt aan maatschappelijk engagement. Door middel van een samenwerking tussen studenten en een sociale organisatie wordt een praktische vraag of nood van die organisatie benaderd. Een kritische reflectie over je eigen positie staat bij CSL steeds centraal.</p>

Overzicht leertraject

	1 ^{ste} leerstap	2 ^{de} leerstap	3 ^{de} leerstap
Educatief pakket	eCourse	Vorming	Stadswandeling
Nood	Kennisoverdracht	Attitudeverandering	Verbinding
Doel	Ontdekken	Oefenen	Ontmoeten
Partner		 	

Over de auteur

Anke De Malsche

Valorisatiecoördinator

Anke studeerde in 2019 af aan de UGent met een master gender en diversiteit en een master communicatiewetenschappen. Daarnaast heeft ze ook een bachelor Duitse en Nederlandse taal- en letterkunde.

Binnen SOLIGION werkt Anke halftijds als valorisatiemanager van werkgroep 2, educatieve pakketten en trainingen. Die werkgroep heeft als doel inzichten uit het wetenschappelijke onderzoek en de lokale praktijk te bundelen om partners uit het werkveld te versterken

Gerelateerde publicaties

- **De Malsche, A.** (September 2021). Sociaal werk in contact met Levensbeschouwelijke Solidariteit: Een overzicht van de educatieve en trainingsnoden van eerstelijns werkers
- **Moris, M.; Maes, S.** (September 2021). Uitdagingen bij het in kaart brengen van religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven

 SOLIGION